

יעל לוין | תפלה לאשה לאחר קבלת הגט

נוסח התפילה:

תפלה לאשה לאחר קבלת הגט

ברית הנשואין שִׁכַּרְתֵּנוּ הוֹפְרָה וְהִגִּיעָה לְיָדֵי סְיוֹם. מִבְּטֵי מִפְּנֵי עֲתָה
קְדִימָה אֶל עֶבֶר הָעֵתִיד.

אֲנִי מְפִילָה אֶת תְּחִנָּתִי לְפָנֶיךָ, בּוֹרָא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, כִּי אֶמְצָא מְרֻגָע לְנַפְשִׁי,
הַשְּׁקֵט וְבִטָּח לְנַשְׁמָתִי, וְשָׁלוֹם וְשְׁלוֹה בְּלִבִּי.

נָא הַשְּׁפַע עָלַי שְׁפַע בְּרָכוֹת מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, הַצֵּלַח אֶת דְּרָכֵי בְּעֵת הַזֹּאת,
וְהַפֵּךְ אֶת מְזִלִי מֵעֵתָה לְטוֹב.

זַכֵּנִי וְעֲזֹרְנִי לְמַצָּא אֶת בֶּן זִוְגִי הַרְאֹו לִי, וְאַבּוֹא עִמּוֹ בְּקִשְׁרֵי כְּלוּלוֹת;
בְּאַהֲבַת עוֹלָם, בְּבְרִית קֹדֶשׁ וּבְבְרִית שָׁלוֹם.

אֱ-לֹהִים שְׁמַע תְּפִלָּתִי הָאֲזִינָה לְאַמְרֵי פִי (תהילים נ"ד, ד).

אמירות לאישה המתגרשת על-כורחה:

אמר רבי אליעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד
עליו דמעות

(סנהדרין כב ע"א).¹

אמר רבי לוי שלושה קולם הולך מסוף העולם ועד סופו והבריות
בינתיים ואין מרגישין, ואלו הן: היום, והגשמים, והנפש כשהיא יוצאה
[...] ויש אומרים אף הנחש בשעה שמפשיט עורו, ובשעה שהוולד
יוצא ממעי אמו, וכשהאישה מתגרשת מבעלה

(ילקוט שמעוני תהילים רמז תשמג).²

1. מקבילות: גיטין ע ע"ב; מדרש לקח טוב דברים כי תצא, מהר" פארווא עמ' 82; ילקוט שמעוני מלאכי רמז תקפ"ט, מהר" היטן-שילוני עמ' 840, 841; ילקוט המכירי מלאכי פרשה ב יג, מהר" גראינוף עמ' 36; שם פרשה ב טו, עמ' 38.

2. מקבילות: פרקי ר' אליעזר, מהר" היגער פרק שלשים ושלש, עמ' 202, 265-266; בראשית רבה פרשה א ו, מהר" תיאודור-אלבק עמ' 47-48; יוסא כ ע"ב-כא ע"א; שמות רבה פרשה ה ט, מהר" שניאן עמ' 161-162; מדרש שמואל פרשה ט ג, מהר" ליפשיץ עמ' 36; קהלת זוטא פרשה א ו, מהר" בובר עמ' 112; ילקוט המכירי תהילים מומר מב יד, מהר" בובר עמ' 246. על הקטע בפרקי ר' אליעזר עין ד' שטיין, מיסרה מגיה מיתוס - פרקי דרבי אליעזר לאור מחקר הספרות העממית, ירושלים תשס"ה, עמ' 191-197; ר' ארלמן, 'הקול ההולך מסוף העולם ועד סופו', קולך 90, תשס"ה, עמ' 2-3. וראה עוד ת' רוזנטל, 'הלוואי נשמע קולי ונראה - תיאור עבודה על מופע שנוצר במדרש', אלו ואלו ו, תשס"א, עמ' 111-117.

על התפילה:

לפני כעשור, בקיץ תשס"א (2001), חיברתי 'תפילה לאשה לאחר קבלת הגט'. התפילה נכתבה בעקבות פנייתה של דמות נשית מקרב הציבור הדתי-לאומי, אשר ביקשה כי אחבר תפילה בעבור אישה שעמדה לקבל גט בזמן הקרוב, שלא מרצונה. אישה זו לא הגדירה את עצמה כשומרת מצוות, ולאור זאת התבקשתי לחבר נוסח תפילה מתאים. תוך ימים אחדים ייסדתי את התפילה.

חיבורה של תפילה זו הוא המשך למגמה כללית של כתיבת תפילות, שאחותי בה עוד קודם לכן. בהקשר זה אציין כי במאמר 'נשים אורתודוקסיות בזמננו כמחברות תפילות לכלל ישראל'³ שטחתי את משנתי התאורטית והאופרטיבית, ובו העליתי באריכות כי אין ראוי שהיצירה הנשית תצטמצם למרחב הנשי בלבד. אף הזכרתי כי מבין אותן התפילות שנשים חיברו ושנועדו במקורן לנשים, יש כמה שהמוטיבים הכלולים בהן הם בעלי אופי כללי. בימינו ניתן אף לשנות את ייעודן של אותן תפילות; ראויות הן להינשא בפי הציבור בכללו. חלק מהתפילות שייסדתי הן אמנם תפילות בנושאים כלליים, אולם אחדות מהיצירות הליטורגיות מכוונות, מכורח הנסיבות והמציאות החברתית ועל פי נושאייהן, לנשים. אולם, כפי שאציין בהמשך, התפילה הנוכחית יכולה להיות מוסכת אף על הגבר המוסר את הגט.

נוסח 'תפילה לאשה לאחר קבלת הגט' קצר בהשוואה ליתר נוסחי התפילות שייסדתי. כמו כן התפילה יוצאת דופן ברובדי הלשון הבאים בה לידי ביטוי, שכן אוצר הלשון שלה יונק לא רק מספרות חז"ל ומלשון המקורות; בכמה מקומות סגנונה חדש יותר.

לאחר נוסח התפילה עצמה באה יחידה קצרה של אמירות רשות לאישה המתגרשת שלא מרצונה. בהקשר זה חיוני להנהיר כי אמנם הפנייה הראשונית אליי הייתה לחבר תפילה בעבור אישה שעמדה להתגרש בעל-כורחה, אולם כבואי לייסד את חלקה המרכזי כיוונתיו באורח מובהק להיות תפילה כללית המיוערת לכל אישה באשר היא.

מבחינת תכניה, התפילה מעמידה במרכזה גישה חיובית, שניכרת בה ההבנה כי הסתיים פרק חיים, ומובעת תקווה לעתיד טוב יותר. קיימת בתפילה אמירה ברורה שיש להשלים עם העבר וחוויותיו, ונסוכה תחושה אופטימית לקראת פתיחת חיים חדשים והאפשרות למהלך חיים ראוי יותר בחלוף הזמן. התפילה נתחברה, כאמור, כדי להיות נישאת בפי כל אישה שמתגרשת. אולם מכל מקום, מנקודת ראותה של אישה היוצאת מנישואיה על-כורחה, מצויה בתפילה גם הכרה בקשיים ובהתמודדויות שמציבה הפרדה, ולנגד עיניה נפרשת הראייה שבסופו של דבר גם בעבודה העתיד טומן בחובו ימים ראויים יותר. ימים שבהם תזכה לכבוד ולאוויר המגיעים לה, גם אם לעת עתה היא טרם יכולה

3. 'י לזין', נשים אורתודוקסיות בזמננו כמחברות תפילות לכלל ישראל, בתוך: מי שילה (עורכת), להיות אישה יהודייה, קובץ שני ירושלים תשס"ג, עמ' 413-432.

להכיל ולהפנים הלך רוח מעין זה.

"תפילה לאישה לאחר קבלת הגט" משלבת בקשה למציאת זיווג הגון בעתיד. הכללת רעיון זה מיוסדת על מקורות אחדים שיש בידינו, אשר לפיהם כבר ביום קבלת הגט עצמו נהגו להתפלל למציאת זיווג חדש. וכך אפשר להזכיר כי רעיון זה מובא בספר נוהג בחכמה לרבי יוסף בן נאיים (תרמ"ב-תשכ"א; 1882-1961), מחכמי מרוקו. המחבר מציין בין היתר כי לאחר קבלת הגט יש נשים שנהגו ללכת לבית הקברות כדי להשתטח על קברי צדיקים על מנת "שתעמוד לה זכותם שהשם יתברך יזמין לה איש אחר".⁴ תפילה כה מקדיה בנושא זה מובנת באופן מיוחד על רקע המציאות בחברה המסורתית, אשר בה הנורמה הרווחת הייתה הימצאות האדם בסטטוס של נישואין.

לאחר נוסח התפילה מובאת יחידה נוספת: אמירות לאישה המתגרשת שלא בטובתה. חלק זה כולל בתוכו שני מאמרי חז"ל. המאמר הראשון הוא המאמר הידוע ברבים כי כל המגרש את אשתו הראשונה, מזבח מוריד עליו דמעות. מאמר זה הולס ביותר נסיבות פרדה שלא מרצון האישה, שכן נקודת המוצא שלו היא מעשה שנעשה בבחירת הגבר, מעשה שאינו ראוי והולס מנקודת מבטו של כותב המאמר ומנקודת מבטה של האישה הנתונה בנסיבות הנזכרות.

המאמר השני מזכיר בפתחו כי ישנם שישה קולות ההולכים מסוף העולם ועד סופו, והאחרון שבהם הוא קולה של אישה המתגרשת מבעלה. מאמר זה ניטל מתוך ילקוט שמעוני לתהילים, ובהקשר זה חשוב להזכיר כי מקור מקביל מצוי בקובץ המדרשי פרקי ר' אליעזר, הקדום יותר מבחינת מועד עריכתו. אולם מכל מקום, העדפתי באורח ברור לעשות שימוש בנוסח ילקוט שמעוני, משום שאחד הקולות המובאים בפרקי ר' אליעזר הוא הקול בשעה שאישה נבעלת עם בעלה בעילה ראשונה. רכיב זה, שנערך מגרסת ילקוט שמעוני, אינו מתאים לאזכור בתפילה הנישאת בעקבות קבלת גט בנסיבות מצערות. יצוין עוד כי המאמר מצוי בווריאציות שונות בספרות חז"ל, והנוסח הבסיסי מתייחס לשלושה קולות.⁵

חשוב לציין כי התפילה הנידונה נתחברה במקורה בעבור אישה, אולם בה כמידה ניתן להכין נוסח מקביל המוסב על הגבר המוסר את הגט. כמו כן, ניתן להכניס לתפילה שינויים בהתאם לנסיבות אישיות. וכך ניתן להזכיר כי התפילה מעלה את המוטיב של בקשה למציאת זיווג עתידי בר־קיימא, אולם ייתכן שלא כל אדם שהתגרש זה עתה יראה

4. ר' יוסף בן נאיים, נוהג בחכמה - אוצר בלום של מנהגים על ד' חלקי השו"ע, שנהגו בכל קהילות ישראל במזרח ובמערב, ישראל תשמ"ז, ערך 'גט', אות ט, עמ' מז. בכוונתי להתייחס לדבריו אלו בהרחבה במקום אחר.

5. לרשימת המקורות ראה לעיל הערה 2. התפילה אינה כוללת אמירות המיועדות להיות נישאות בפי אישה המתגרשת לרצונה. ראוי שאף רחשי לבה יבואו לידי ביטוי ליטורגי, ונראה שאופציה מתאימה היא הכנת לקט מקראות אישי מתוך ספר תהילים.

ברעיון זה את פסגת שאיפותיו המידיות.

עד כה נעשה שימוש כלשהו ב"תפילה לאשה לאחר קבלת הגט" בחוגים שונים. ברם, במהלך השנים האיצי בי לפרסם את התפילה בדפוס לתועלת הרבים, ועתה זוכה תפילה זו, שהייתה מונחת באמתחתי מזה כעשור, לצאת כאן לאור בדפוס, ולהתפרסם בזה בפרסום ראשוני. צריך גם לציין כי במהלך פרק זמן זה רבתה מאוד תופעת הגירושין, גם בציבור הדתי, והיא עתה בבחינת דבר יום ביומו. התפילה עברה שינויי נוסח קלים אחדים בלבד בפרק הומן שהייתה מצויה עמדי, וברובה המכריע מדובר באותו הנוסח עצמו.

יעל לזין, "תפילה לאשה לאחר קבלת הגט", עתר ד (תשע"ב), עמ' 77-80.

אפשר לעשות שימוש בתפילה, ללמדה, להפנות את תשומת הלב אליה, להעביר אותה הלאה. עם זאת, אם יש כוונה לפרסמה בכל במה, יש לפנות למחברת כדי לקבל רשות. [כיוון שהזכויות שמורות].